

حرکت

سال دوم - شماره ۴ - بهار ۱۳۷۹

ص ص : ۸۱-۱۰۱

توصیف و مقایسه برنامه‌های آموزشی رشته تربیت بدنی چند دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب جهان و ایران

دکتر بنول مشرف جوادی

استادیار دانشگاه تربیت معلم

چکیده

هدف از انجام این تحقیق، توصیف برنامه‌های درسی آموزشی رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی در چند دانشکده تربیت بدنی منتخب در دوره کارشناسی و مقایسه آن با برنامه درسی آموزشی موجود در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور است. جامعه و نمونه آماری این تحقیق، شامل پانزده دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه‌های آمریکا و کانادا است. بر اساس مکاتبات انجام یافته، این دانشکده‌ها برنامه‌های رسمی درسی آموزشی خود را برای محقق ارسال نمودند. متغیرهای این تحقیق شامل شناسایی انواع گرایش‌ها، میانگین کل واحدهای دوره، میانگین واحدهای دروس تخصصی، حرفه‌ای و عمومی بوده است. همچنین مشخصات دروس در هر گرایش و نیز تعیین رایج‌ترین عناوین دروس تخصصی در هر بخش از دیگر بررسی‌های این تحقیق است. این تحقیق از نوع توصیفی تحلیلی و روش اجرایی آن میدانی و کتابخانه‌ای است.

واژه‌های کلیدی

مقایسه، برنامه‌های آموزشی، تربیت بدنی و علوم ورزشی، کارشناسی.

مقدمه

بدون شک نظام آموزش عالی در هر کشوری یکی از اساسی ترین و برجسته ترین نهادهای جامعه در جهت رشد و توسعه است. مهمترین رسالت این نهاد تربیت نیروی متخصص مورد نیاز جامعه، ترویج و ابقای دانش، گسترش تحقیق و فراهم ساختن زمینه مساعد برای توسعه است (حسینی نسب، ۱۳۷۳). تحقق این امر بدون پیروی از اصول و فنون برنامه ریزی و بخصوص برنامه ریزی آموزشی امکان پذیر نخواهد بود از این رو مدیران و برنامه ریزان آموزشی همگام با تحولات و تعبیرات چشمگیری که در ابعاد مختلف جامعه ایجاد می شود، باید دیدگاه های مؤثری برای تقویت برنامه های آموزشی بردارند و در برنامه های توسعه ای خود تربیت بدنی و ورزش را به عنوان یک بخش مهم از برنامه های تعلیم و تربیت کشور مورد توجه خاص قرار دهند.

اگر چه عمومیت یافتن و تنوع رشته های ورزشی در مدارس و در دانشگاه ها، راه را برای تربیت معلم تربیت بدنی هموار نموده است (گربر^(۱)، ۱۹۷۹؛ استون^(۲)، ۱۹۹۴)، اما بررسی یافته های پژوهشی نشان می دهد که در طول چهار دهه اخیر رشته تربیت و علوم ورزشی در ابعاد مختلف تغییرات وسیع و جامه ای یافته است چنانکه گسترش مبانی علمی آن باعث افزایش و توسعه گرایش ها در زمینه های مختلف در سطوح مختلف تحصیلی گردیده است (کینگ و باندی^(۳)، ۱۹۸۷؛ توکانوگا^(۴)، ۱۹۹۵). رشد تخصص ها و گرایش های مختلف، باعث گردید تا بسیاری از دانشکده های تربیت بدنی در دهه ۱۹۹۰ به جای توجه صرف به تربیت معلم، توجه خود را به علوم حرکتی^(۵) و علوم ورزشی^(۶) معطوف نمایند (لیونینگتون^(۷)، ۱۹۹۶) گر چه استیر^(۸)، سالیوان^(۹) (۱۹۹۰) عوامل متعددی را از دهه ۱۹۸۰ باعث رشد کیفی تربیت بدنی عنوان کرده اند ونوس و کاسلو^(۱۰) (۱۹۹۶) نیز نیازهای شغلی را مهمترین عامل مؤثر جهت توسعه گرایش ها دانسته اند، چنانکه آنها (۱۹۹۲-۱۹۹۸) و نیز راثو^(۱۱) (۱۹۹۶) در یک

1- Gerber

2- Stone

3- King & Bondy

4- Tokunaga

5- Movement Sciences

6- Sport Sciences

7- Lirington

8- Stier

9- Osullivan

10- Venos & Kaslow

11- Row

تحقیق مشابه (۱۹۹۰-۱۹۹۴) نیاز به هفده گرایش را گزارش نموده‌اند که در میان گرایش‌ها، کاهش نیاز برای آموزش معلم تربیت بدنی به چشم می‌خورد.

در حال حاضر تحولات چشمگیری در تربیت بدنی و ورزش کشور ایجاد شده است، اما شواهد موجود نشان می‌دهد که با توجه به رشد کمی این رشته و بهبود کیفی آن در مقایسه با سایر کشورها کمتر دچار تغییر و تحول بوده است. با توجه به اینکه اکنون نقش تربیت بدنی و ورزش در ابعاد مختلف مانند تربیت مربی، مدیر، محقق و ... در سطوح مختلف مطرح است، تأمین نیروی انسانی متخصص در زمینه‌های مختلف امری ضروری و حیاتی است. نظر به اینکه از تهیه و تدوین برنامه‌های آموزشی موجود حدود چهار دهه می‌گذرد و در این مدت از تغییرات اساسی نسبتاً کمی برخوردار بوده است، تأمل و بازنگری در ساختار آموزشی آن امری ضروری است. نباید فراموش کرد که برنامه‌ها و روش‌های تعلیم و تربیت موجود را نباید به عنوان نسخه نهایی و قاطع پذیرفت و در مقطع زمانی حاضر باید تحت بررسی و در نهایت اصلاح فراگیر و به نحوی که به طور مؤثر پاسخگویی ضرورت‌ها و نیازهای موجود جامعه باشد، از این رو، برای دستیابی به این امر محقق بر آن شد که به مطالعه و بررسی موضوعی برنامه‌های درسی آموزشی در سطح کارشناسی در چند دانشکده منتخب جهان که عمدتاً آمریکا و کانادا هستند پرداخته و نتایج حاصل را با برنامه‌های درسی آموزشی موجود در همین سطح مقایسه نماید^(۱).

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی، تحلیلی و روش اجرای آن میدانی، کتابخانه‌ای است که با استفاده از مدارک و نشریات رسمی و برنامه‌های آموزشی جمع‌آوری شده از دانشکده‌های تربیت بدنی دانشگاه‌های آمریکا و کانادا انجام پذیرفته است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری شامل دانشکده‌های تربیت بدنی دانشگاه‌های آمریکا و کانادا بوده است. این دانشکده‌ها عبارتند از: دانشکده‌های تربیت بدنی اروگان، فلوریدا، وایومینگ، می‌سی‌سی‌پی، میشیگان، واشینگتن غربی، پردو، بیرمنگام، آکادیا، آلبرتا، آدولفی مونترآل، اولد دومینیون، یوتا، لائنتین.

۱- انتخاب این دانشکده‌ها به دلیل برخورداری از مشابهت با برنامه‌های آموزشی کشور است.

متغیرهای این تحقیق

بر اساس چهارچوب برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های تربیت بدنی مورد مطالعه در این دوره، متغیرهای این تحقیق شامل شناسایی گرایش^(۱)، میانگین کل واحدهای دوره^(۲)، میانگین واحدهای دروس تخصصی^(۳)، حرفه‌ای^(۴) و دروس عمومی^(۵) بوده‌است. همچنین رایج‌ترین عناوین دروس تخصصی (نظری و عملی)، از متغیرهای این تحقیق بوده‌است.

روش آماری

برای انجام این تحقیق از روش آمار توصیفی و برای دستیابی به نتایج از دامنه، فراوانی، میانگین و درصد استفاده شده‌است. همچنین به منظور ارائه یافته‌ها و تحلیل نتایج حاصل از مقایسه مشخصات برنامه‌های آموزشی با برنامه‌های موجود در دانشکده‌های تربیت بدنی از جدول و شکل استفاده شده است.

نتایج

بر اساس یافته‌های بدست آمده از ۱۵ دانشکده تربیت بدنی در دانشگاه‌های آمریکا و کانادا، ۱۱ گرایش در قالب ۴۰ برنامه آموزشی مورد شناسایی قرار گرفته است. این گرایش‌ها بر اساس طبقه‌بندی کینگ و باندی^(۶) (۱۹۸۷) در جدول ۱ نشان داده شده‌است.

1- Areus

2- Total courses Average

3- Area Courses Average

4- Professional Courses average

5- General Courses average

۶- در طبقه‌بندی کینگ و باندی پنج طبقه وجود دارد. ۱- علوم تمرین ۲- تعلیم و تربیت ۳- علوم ورزش ۴- علوم اجتماعی و فرهنگی و ۵- علوم هنر که در دو طبقه آخر گرایشی مورد شناسایی قرار نگرفت.

جدول ۱ - گرایش‌های شناسایی شده و فراوانی آنها در طبقه کینگ و بانندی در

دوره کارشناسی

ردیف	علوم تمرین	فراوانی	ردیف	علوم تعلیم و تربیت	فراوانی	ردیف	علوم تمرین	فراوانی
۱	کمک مربی پزشکی	۵	۱	تربیت معلم تربیت بدنی	۱۴	۱	مدیریت ورزشی	۵
۲	علوم تمرین (ترکیبی از گرایش‌ها)	۵	۲	مدیریت آمادگی جسمانی				
۳	روان‌شناسی ورزشی	۲						
۴	فیزیوتراپی ورزشی	۲						
۵	فیزیولوژی ورزشی	۱						
۶	مربیگری ورزشی	۱						
۷	توسعه تندرستی	۱						
۸	طب ورزشی	۱						

جدول ۱ گرایش‌های شناسایی شده در دوره کارشناسی در دانشکده‌های منتخب خارجی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که اطلاعات جدول نشان می‌دهد، بیشترین گرایش‌های شناسایی شده مربوط به طبقه علوم تمرین بوده‌است، گرچه در میان گرایش‌های شناسایی شده گرایش تربیت معلم تربیت بدنی در طبقه علوم تعلیم و تربیت از بالاترین فراوانی (۱۴ برنامه) برخوردار بوده است.

مشخصات برنامه‌های آموزشی دوره کارشناسی در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی

برای توصیف مشخصات برنامه‌های آموزشی در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی بر اساس اطلاعات بدست آمده، مشخصات بخش‌های تشکیل دهنده هر برنامه آموزشی در هر گرایش که شامل دروس تخصصی، دروس حرفه‌ای و دروس عمومی در ۱۱ گرایش هستند بررسی شده‌اند. جدول ۲ مشخصات هر بخش را تحت عناوین دامنه سقف واحدهای کل دوره، دامنه سقف واحدهای تخصصی، دامنه سقف واحدهای عمومی و میانگین در گرایش‌های شناسایی شده و نیز مشخصات برنامه‌های آموزشی را در بخش‌های مختلف گرایش‌های شناسایی شده دانشکده‌های کشورهای منتخب خارجی در دوره کارشناسی نشان می‌دهد. بر اساس این اطلاعات، در گرایش‌های فیزیولوژی ورزشی، مربیگری توسعه تندرستی و طب ورزشی عناوینی برای دروس حرفه‌ای ارائه نشده است.

جدول ۳ - مشخصات برنامه های آموزشی در گرایشهای دوره کارشناسی (۱۱گرایش)

ردیف	گرایش	مشخصات	ظرفی	دانه سقف واحد های کل دوره	میانگین	دانه سقف واحد های تخصصی	میانگین	دانه سقف واحد های حرفه ای	میانگین	دانه سقف واحد های عمومی	میانگین
۱	کرمک مریخی پزشکی	۵	۸۹-۱۸۰	۱۷۸	۲۴-۸۰	۵۵	۲۳-۴۸	۴۳	۲۷-۵۵	۳۹	
۲	علوم تمرین	۵	۱۰۹-۱۴۰	۱۲۵	۳۹-۷۰	۵۴	۱۲-۲۰	۱۶	۴۰-۵۹	۴۹	
۳	روانشناسی ورزشی	۲	۸۵-۱۲۱	۱۰۳	۳۹-۸۸	۶۴	۲۴-۳۴	۲۹	۱۴	۱۴	
۴	فیزیوتراپی ورزشی	۲	۳۴-۱۸۰	۱۵۷	۶۰-۶۵	۶۳	۲۵	۲۵	۷۶	۷۶	
۵	فیزیولوژی ورزشی	۱	۱۱۱	۱۱۱	۵۹	۵۹	-	-	۵۲	۵۲	
۶	مربیگری	۱	۹۰	۹۰	۴۲	۴۲	-	-	۴۵	۴۵	
۷	توسعه تندرستی	۱	۱۲۰	۱۲۰	۶۰	۶۰	-	-	۴۰	۴۰	
۸	طب ورزشی	۱	۱۲۰	۱۲۰	۵۶	۵۶	-	-	۵۰	۵۰	
۹	تربیت معلم تربیت بدنی	۱۴	۹۶-۱۸۰	۱۲۶	۴۵-۸۳	۶۲	۶-۲۷	۲۰	۲۵-۶۳	۴۶	
۱۰	مدیریت ورزشی	۵	۱۲۰-۱۲۹	۱۲۰	۴۵-۷۶	۶۰	۱۸-۳۳	۲۵	۳۰-۳۷	۳۴	
۱۱	مدیریت آمادگی جسمانی	۳	۱۲۸-۱۸۰	۱۴۹	۷۰-۸۲	۷۵	۲۵	۲۵	۳۵-۴۸	۴۲	

همچنین با استفاده از اطلاعات به دست آمده جدول ۳ نسبت میانگین دروس هر بخش را نسبت به میانگین کل واحدهای دوره در هر گرایش نشان می دهد.

جدول ۳ - نسبت میانگین واحدهای دروس تخصصی، حرفه ای و دروس عمومی به میانگین کل واحدهای دوره

ردیف	گرایش	درصد دروس تخصصی %	درصد دروس حرفه ای %	درصد دروس عمومی %
۱	کمک مربی پزشکی	٪۴۳	٪۲۶	٪۳۰
۲	علوم تمرین	٪۴۳	٪۱۳	٪۳۹
۳	روان شناسی ورزشی	٪۶۱	٪۲۸	٪۱۴
۴	فیزیوتراپی ورزشی	٪۴۰	٪۱۶	٪۴۸
۵	فیزیولوژی ورزشی	٪۵۳	-	٪۴۷
۶	مربیگری	٪۴۷	-	٪۵۰
۷	توسعه تندرستی	٪۵۰	-	٪۵۰
۸	طب ورزشی	٪۴۷	-	٪۴۲
۹	تربیت معلم تربیت بدنی	٪۴۹	٪۱۶	٪۳۶
۱۰	مدیریت ورزشی	٪۵۰	٪۲۰	٪۲۸
۱۱	مدیریت آمادگی جسمانی	٪۵۰	٪۱۷	٪۲۸

طبق جدول ۳ بالاترین درصد واحدهای تخصصی مربوط به گرایش روان شناسی ورزشی، فیزیولوژی ورزشی، مدیریت ورزشی و مدیریت آمادگی جسمانی بوده است. ضمن اینکه گرایش های ۱ مربیگری، توسعه سلامت، فیزیوتراپی ورزشی و فیزیولوژی ورزشی درصد قابل ملاحظه ای از دروس عمومی را به خود اختصاص داده اند.

مشخصات دروس عمومی در گرایش های شناسایی شده در دوره کارشناسی

بر اساس اطلاعات به دست آمده، دروس عمومی به چهار زیر شاخه : ۱- علوم انسانی
۲- علوم اجتماعی و رفتاری ۳- علوم پایه ۴- دروس انتخابی تقسیم گردیده اند. از این رو در هر یک از

زیرشاخه‌های این علوم، درصد میانگین هر قسمت نسبت به تعداد کل واحدهای دوره در هر گرایش جدول ۴ مشخص شده‌اند.

جدول ۴ - نسبت بخش‌های مختلف دروس عمومی به کل واحدهای دوره در هر گرایش

ردیف	گرایش	درصد دروس علوم انسانی	درصد دروس علوم اجتماعی، رفتاری	درصد دروس علوم پایه	درصد دروس انتخابی
۱	کمک مربی پزشکی	٪۱۵	٪۹	٪۱۶	٪۱۴
۲	علوم تمرین	٪۱۰	٪۷	٪۱۶	٪۱۸
۳	روانشناسی ورزشی	۱۳/۵	٪۸	٪۱۳/۵	٪۶
۴	فیزیوتراپی ورزشی	-	٪۷	٪۲۴/۵	٪۲۱
۵	فیزیولوژی ورزشی	-	-	٪۴۱	٪۶
۶	مربیگری	-	-	-	٪۵۰
۷	توسعه تندرستی	٪۱۵	٪۵	٪۱۳	٪۱۵
۸	طب ورزشی	٪۵	٪۱۰	٪۲۷	٪۸
۹	تربیت معلم تربیت بدنی	٪۱۱	٪۷	٪۱۳	٪۱۳
۱۰	مدیریت ورزشی	٪۱۳	٪۹	٪۸	٪۸
۱۱	مدیریت آمادگی جسمانی	٪۱۹	-	٪۱۵	٪۱۲

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد درصد دروس انتخابی و دروس پایه نسبت به تعداد کل واحدهای دوره در هر گرایش قابل توجه است. کمترین درصد میانگین واحدهای دروس علوم انسانی مربوط به گرایش طب ورزشی و بالاترین آن مربوط به گرایش کمک مربی پزشکی، روانشناسی ورزشی و مدیریت در ورزش بوده است. در حالی که در دروس علوم اجتماعی، رفتاری اختلاف فاحشی در این گرایش‌ها مشاهده نمی‌شود. تعداد واحدهای دروس علوم پایه در گرایش‌های فیزیولوژی ورزشی، فیزیوتراپی ورزشی، طب ورزشی، کمک مربی پزشکی و علوم ورزشی نسبت به تعداد کل واحدهای دوره در هر گرایش درصد قابل ملاحظه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به اینکه تعداد واحدهای دروس انتخابی در هر گرایش قابل ملاحظه است، اما تعداد واحدهای انتخابی در گرایش مربیگری و فیزیوتراپی ورزشی نسبت به تعداد واحدهای کل دوره بیشترین درصد را به خود اختصاص داده است.

رایج ترین عناوین دروس در گرایش های دوره کارشناسی دانشکده های منتخب کشورهای خارجی

عناوین دروس در هر جزء تشکیل دهنده برنامه های آموزشی گرایش ها بر اهمیت و لزوم این دروس تاکید دارد. در این بخش سعی شده رایج ترین عناوین دروس برنامه های آموزشی بررسی شود. این عناوین عبارتند از: ۱- دروس تخصصی ۲- دروس عملی تخصصی.

رایج ترین عناوین دروس تخصصی در گرایش های دوره کارشناسی

در این بخش رایج ترین عناوین دروس تخصصی در گرایش های مختلف بررسی شده است. جدول ۵ عناوین این دروس را همراه با مشخصات هر درس که شامل فراوانی هر درس*، درصد عناوین به کل برنامه های آموزشی، دامنه واحد هر درس و فراوانی واحد هر درس** در ۱۱ گرایش این دوره که شامل ۴۰ برنامه آموزشی است نشان می دهد.

جدول ۵- رایج‌ترین عناوین دروس تخصصی در گرایش‌های دوره کارشناسی
(۴۰ تعداد برنامه آموزشی)

ردیف	عناوین دروس	شاخص‌ها	فراوانی*	درصد	دامنه واحدها	فراوانی واحد هر درس**
۱	فیزیولوژی ورزشی		۳۲	٪۸۰	۳-۵	۳
۲	تجزیه و تحلیل فعالیت‌های ورزشی / حرکتی		۲۲	٪۵۵	۱-۳	۳
۳	اندازه‌گیری و ارزشیابی		۲۱	٪۵۳	۳-۵	۳
۴	حرکت شناسی		۲۰	٪۵۰	۳-۵	۳
۵	مقدمات بیومکانیک ورزشی		۱۹	٪۴۸	۳-۵	۳
۶	یادگیری حرکتی		۱۶	٪۴۰	۳	۳
۷	پیشگیری و درمان صدمات ورزشی		۱۶	٪۴۰	۳	۳
۸	ورزش معلولین		۱۶	٪۴۰	۳	۳
۹	کارورزی		۱۶	٪۴۰	۱-۱۵	۷
۱۰	رشته‌های تخصصی عملی ورزشی		۱۶	٪۴۰	۱-۴	۱
۱۱	رشد و تکامل حرکتی		۱۵	٪۳۸	۳	۳
۱۲	مبانی تربیت بدنی		۱۳	٪۳۵	۳	۳
۱۳	مدیریت در تربیت بدنی		۱۳	٪۳۳	۳	۳
۱۴	فیزیولوژی		۱۲	٪۳۰	۳-۱۵	۳
۱۵	آنترنی		۱۲	٪۳۰	۳-۱۲	۱۲
۱۶	آناطومی		۱۱	٪۲۸	۳-۵	۳
۱۷	کمک‌های اولیه		۱۱	٪۲۸	۱-۳	۳
۱۸	ارزیابی آمادگی جسمانی		۱۰	٪۲۵	۲-۵	۳
۱۹	تغذیه		۱۰	٪۲۵	۳-۴	۳

* تعداد تکرار در گرایش‌ها. ** تعداد واحد هر درس که بیشترین تکرار را در برنامه‌های آموزشی گرایش‌ها به خود اختصاص داده است.

همان‌گونه که جدول ۵ نشان می‌دهد، عناوین دروس فیزیولوژی ورزشی، تجزیه و تحلیل فعالیت‌های ورزشی / حرکتی، اندازه‌گیری و ارزشیابی، حرکت شناسی و بیومکانیک ورزشی فراوانی قابل ملاحظه‌ای را در میان دروس تخصصی به خود اختصاص داده‌اند. دامنه واحد برای هر درس در اکثر دروس ۳-۵ واحد بوده است. اما تعداد ۳ واحد برای هر درس در اکثر دروس بیشترین فراوانی را به خود

اختصاص داده است.

بررسی وضعیت دروس تخصصی عملی ورزشی در گرایش‌های دوره کارشناسی دانشکده‌های منتخب کشورهای خارجی

بر اساس اطلاعات به دست آمده دروس تخصصی عملی در اکثر برنامه‌ها، متنوع و انتخابی بوده است. این دروس به صورت رشته‌های ورزشی تیمی، دو نفری و انفرادی مجموعه فعالیت‌های بسیاری از برنامه‌های آموزشی را به خود اختصاص داده است. جدول ۶ دامنه تعداد واحد و میانگین تعداد این واحدها را در کل گرایش‌های دوره کارشناسی و نیز گرایش تربیت معلم تربیت بدنی نشان می‌دهد.

جدول ۶- وضعیت دروس تخصصی عملی ورزشی در گرایش‌های کارشناسی و

گرایش تربیت معلم

تعداد واحدهای انترنی		تعداد واحدهای کارورزی هر برنامه		تعداد واحدهای تخصصی عملی		شاخص‌ها
				دامنه هر واحد	میانگین*	
میانگین*	دامنه هر واحد	میانگین*	دامنه هر واحد	میانگین*	دامنه هر واحد	گرایش
۱۱	۳-۱۵	۷	۱-۱۵	۷	۱-۴	گرایش دوره کارشناسی
-	-	۸	۳-۱۲	۷	۱-۴	گرایش تربیت معلم تربیت بدنی

* میانگین واحد در کل برنامه آموزشی گرایش‌های شناسایی شده.

همان‌گونه که جدول ۶ نشان می‌دهد، میانگین واحدهای تخصصی عملی و نیز میانگین درس کارورزی در کلیه گرایش‌های شناسایی شده ۷ واحد و میانگین این دروس برای گرایش تربیت معلم تربیت بدنی به ترتیب ۷ و ۸ واحد بوده است.

در ضمن در بررسی وضعیت دروس تخصصی عملی، نوع فعالیت‌های ورزشی که در برنامه‌های آموزشی از اولویت برخوردار بوده‌اند، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. جدول ۷ این فعالیت‌ها را در ۲۶ برنامه آموزشی در گرایش‌های دوره کارشناسی نشان می‌دهد.

جدول ۷- عناوین رایج‌ترین فعالیت‌های ورزشی در گرایش‌های دوره کارشناسی

فعالیت‌ها	شاخص‌ها	فراوانی	درصد	دامنه هر واحد	میانگین هر واحد	بیشترین فراوانی
آمادگی جسمانی / حرکات تقویتی	۱۵	٪۵۸	۱-۳	۱/۳	۱	
شنا / فعالیت‌های آبی	۹	٪۳۵	۱-۴	۱/۶	۱	
ژیمناستیک / حرکات ریتمیک	۹	٪۳۵	۱-۳	۲	۱	
سایر رشته‌ها	۴	٪۱۲	۱	۱	۱	

جدول ۷ نشان می‌دهد که دروس آمادگی جسمانی، شنا و ژیمناستیک در میان فعالیت‌های ورزشی از اولویت انتخاب برخوردار بوده‌اند.

مقایسه مشخصات برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی با برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های تربیت بدنی کشور در دوره کارشناسی

با توجه به اینکه در حال حاضر برنامه‌های آموزشی رشته تربیت بدنی موجود گرایش تربیت معلم تربیت بدنی می‌باشد، بدین لحاظ برای تعیین تفاوت یا وجوه مشترک، برنامه‌های آموزشی گرایش تربیت معلم تربیت بدنی دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشورهای منتخب خارجی با برنامه آموزشی موجود کشور مقایسه شده است، از این رو کلیه مشخصات این گرایش یعنی میانگین واحدهای کل دوره میانگین دروس تخصصی، عمومی و انتخابی و نسبت آنها به میانگین واحدهای دوره با مشخصات مشابه برنامه آموزشی مورد مقایسه قرار گرفته است. جدول ۸ و شکل ۱ اطلاعات مقایسه‌ای واحدهای برنامه‌های آموزشی را در این دو دسته دانشکده نشان می‌دهد.

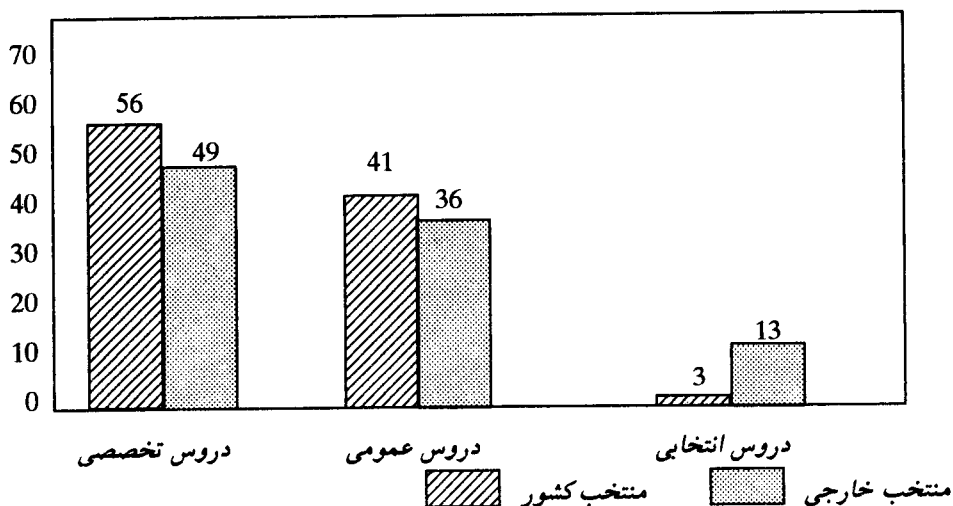
جدول ۸- مقایسه واحدهای برنامه های آموزشی دوره کارشناسی دانشکده های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشورهای منتخب خارجی با دانشکده های تربیت بدنی و علوم

ورزشی کشور

دانشکده های کشور		دانشکده های منتخب کشورهای خارجی*		دانشکده ها
درصد	تعداد	درصد	میانگین واحد	
-	۱۳۲	-	۱۲۶	واحدهای کل دوره
%۵۶	۷۴	%۴۹	۶۲	دروس تخصصی
%۴۲	۵۴	%۳۶	۴۶	دروس عمومی
%۳	۴	%۱۳	۱۶	دروس انتخابی

* کلیه اعداد در دانشکده های منتخب میانگین هستند.

همان گونه که اطلاعات جدول ۸ نشان می دهد، درصد تعداد واحدهای دروس تخصصی به کل واحدهای دوره در برنامه آموزشی موجود دانشکده های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور، که کلیه اعداد در دانشکده های منتخب میانگین هستند.

شکل ۱- مقایسه نسبت واحدهای برنامه های آموزشی گرایش تربیت معلم دانشکده های منتخب خارجی با نسبت واحدهای برنامه آموزشی موجود کشور در بخشهای مختلف

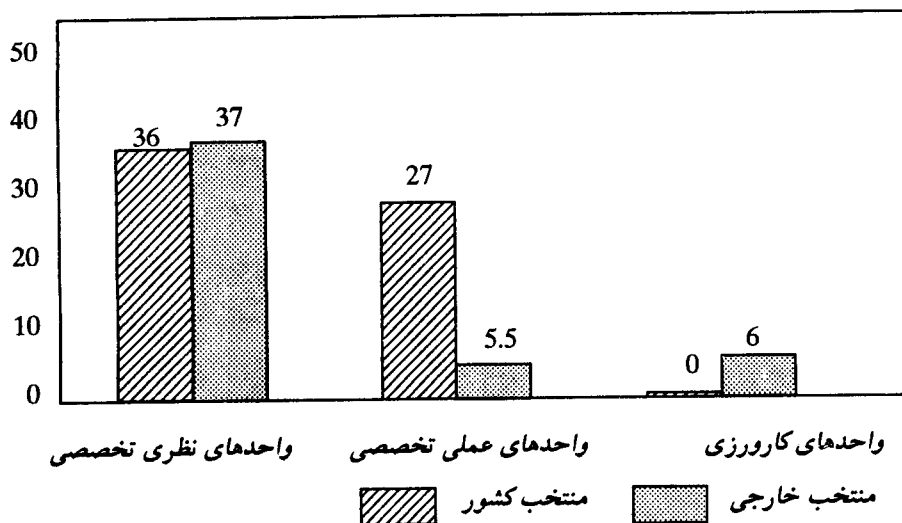
در این مقایسه نسبت تعداد واحدهای دروس تخصصی دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی قابل ملاحظه بوده‌است. این مقایسه در ارتباط با دروس عمومی نیز نسبتاً همین روند را در برداشته است. در مقابل نسبت تعداد واحدهای دروس انتخابی در دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی در مقایسه با دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی کشور بسیار قابل توجه می‌باشد.

با توجه به اینکه دروس تخصصی شامل دروس نظری و عملی می‌باشد، میانگین تعداد واحدهای این دروس نسبت به کل واحدهای دوره نیز در دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی با تعداد واحدهای دروس تخصصی نظری و عملی دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی کشور مقایسه شده است. بر اساس اطلاعات جدول ۹. شکل ۲ درس کارورزی در مجموع دروس تخصصی در دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزش منتخب کشورهای خارجی بوده‌است. در حالی که این درس در دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزش کشور در دروس تخصصی لحاظ نشده است. بنابراین در جدول ارائه شده درصد آن محاسبه نشده‌است.

جدول ۹- مقایسه تعداد واحدهای دروس تخصصی (نظری و عملی) در

دانشکده‌های منتخب کشورهای خارجی و دانشکده‌های کشور

دانشکده‌های کشور		دانشکده‌های منتخب کشورهای خارجی		دانشکده‌ها
درصد	تعداد	درصد	میانگین	واحد
-	۱۳۲	-	۱۲۶	واحدهای کل دوره
%۳۶	۳۸	%۳۷	۴۷	واحدهای نظری تخصصی و درصد آن به کل واحدهای دوره
%۲۷	۳۶	%۵/۵	۷	واحدهای عملی تخصصی و درصد آن به کل واحدهای دوره
-	-	%۶	۸	واحدهای کارورزی درصد آن به کل واحدهای دوره

شکل ۲- مقایسه نسبت واحدهای دروس تخصصی نظری و عملی برنامه‌های آموزشی گرایش تربیت معلم تربیت بدنی دوره کارشناسی دانشکده‌های منتخب خارجی با نسبت واحدهای برنامه‌های آموزشی گرایش تربیت معلم تربیت بدنی کشور.

همان گونه که اطلاعات جدول ۹ نشان می‌دهد، درصد دروس تخصصی نظری در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی در مقایسه با درصد دروس تخصصی نظری دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور قابل مقایسه بوده و تفاوتی را نشان نمی‌دهد. در مقابل درصد دروس تخصصی عملی در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی در مقایسه با درصد دروس تخصصی عملی دانشکده‌های تربیت بدنی کشور تفاوت فاحشی را نشان می‌دهد. مجموع اطلاعات این جدول نشان می‌دهد که درصد دروس تخصصی نظری در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب کشورهای خارجی در مقایسه با درصد دروس تخصصی عملی حدود ۷ برابر بوده است. در حالی که درصد دروس تخصصی نظری با درصد تخصصی عملی در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور نسبتاً مساوی بوده است.

بحث و نتیجه گیری

مقایسه مشخصات برنامه‌های درسی آموزشی دانشکده‌های منتخب خارجی، برنامه‌های درسی آموزشی کشور، تفاوت‌ها و تشابهاتی را نشان داده است.

نتایج به دست آمده نشان داده است که در دوره کارشناسی علاوه بر گرایش تربیت معلم تربیت بدنی، گرایش‌های دیگری مانند گرایش علوم تمرین، روانشناسی ورزشی، فیزیوتراپی، مدیریت آمادگی جسمانی، مربیگری ورزشی، طب ورزشی ارائه می‌گردد. مقایسه برنامه‌های درسی آموزشی گرایش تربیت معلم تربیت بدنی کشور با برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های منتخب خارجی در همین گرایش نیز تشابهات و تفاوت‌هایی را نیز نشان داده است.

این مقایسه در جدول ۹ نشان داده است که گرچه درصد واحدهای دروس تخصصی در دانشکده‌های کشور نسبتاً قابل مقایسه با درصد میانگین واحدهای دروس تخصصی نظری در دانشکده‌های منتخب خارجی است، اما درصد میانگین واحدهای دروس تخصصی نظری در مقایسه با درصد میانگین واحدهای دروس تخصصی عملی در دانشکده‌های منتخب خارجی، برابر بوده است در حالی که درصد این دروس در دانشکده‌های کشور تقریباً یکسان بوده است. تفاوت فاحشی بین درصد واحدهای تخصصی نظری و عملی در برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های منتخب خارجی را می‌توان در فراهم بودن زمینه‌های غنی حرکتی، ورزشی در دوران تحصیلات ابتدایی و متوسطه و حتی قبل از ورود به دبستان توصیه نمود ضمن اینکه لحاظ نمودن ۸ واحد (۶ درصد از کل برنامه آموزشی) درس کارورزی در طول سال‌های تحصیلی به عنوان یکی از عناوین دروس تخصصی در برنامه‌ها برای کسب تجارب آموزشی در این رشته قابل توجه بوده است. (جدول ۹)

در بخش دروس علوم پایه، درصد واحدهای علوم پایه در دانشکده‌های کشور (۱۰ درصد) در مقایسه با درصد میانگین واحدهای علوم پایه در دانشکده‌های منتخب خارجی (۱۳ درصد) تفاوت چندانی را نشان نمی‌دهد، در عین حال مقایسه عناوین موضوعی این دروس در دو دسته دانشکده نشان می‌دهد که درس ریاضیات در اکثر برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های منتخب خارجی به عنوان یک درس مستقل و نیز به عنوان یکی از اصلی‌ترین دروس بوده است. در حالی که این درس در برنامه‌های آموزشی کشور توأم با درس آمار تدریس می‌شود. از این رو با توجه به اینکه دانشجویان ورودی به این رشته اغلب دارای مدرک دیپلم در رشته علوم انسانی می‌باشند، در نتیجه در زمینه ریاضیات از دانش کمی بهره‌مند می‌باشند، آموزش مستقل این درس در علوم پایه ضروری است.

در بخش دروس انتخابی بر اساس اطلاعات به دست آمده در جدول ۴ درصد واحدهای دروس انتخابی در اکثر گرایش‌های دانشکده‌های منتخب خارجی قابل ملاحظه بوده است، چنانکه در گرایش تربیت معلم تربیت بدنی همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، دروس انتخابی ۱۳ درصد واحدهای

برنامه آموزشی را تشکیل داده است، در حالی که این میزان در دانشکده های کشور ۳ درصد را به خود اختصاص داده است. بنابراین با توجه به اینکه افزایش تعداد واحدهای انتخابی نیازها و علایق دانشجویان را تأمین می نماید و جهت دهی تحصیلی را نیز به دنبال دارد، از این رو به نظر می رسد افزایش تعداد واحدهای این دروس در برنامه ریزی های جدید امری ضروری است که برنامه ریزان آموزشی باید به آن توجه نمایند.

با توجه به نتایج به دست آمده از دوره کارشناسی انشعابات گوناگونی به نام گرایش ها به وجود آمده است. چنانکه ایجاد این گرایش ها، جهت دهی تحصیلی را برای افراد بیشتر می نماید. اگر چه رواج یک یا چند گرایش در هر دوره جهت دهی تحصیلی را مشخص می نماید، اما بینش برنامه ریزان آموزشی باید آنچنان تغییر کند که در طراحی برنامه های آموزشی جدید علاوه بر جهت دهی، به نیازهای شغلی یا حرفه ای بیشتر از عوامل دیگر توجه نمایند. امروز در جامعه ما توسعه و گسترش تربیت بدنی و ورزش در ابعاد مختلف آنچنان فزونی یافته است که برنامه های آموزشی موجود کمتر می تواند به تأمین و تربیت نیروهای انسانی مورد نیاز بپردازد. وجود تشابهات و تفاوت های موجود در دو دسته دانشکده مورد تحقیق نشان می دهد که در شرایط فعلی با ایجاد متغیراتی محدود می توان قدم های مناسبی برای توسعه کیفی این رشته در این دوره برداشته شود.

پیشنهادهای برخاسته از تحقیق

دوره کارشناسی

با عنایت به اینکه هدف اصلی برنامه آموزشی رشته تربیت بدنی در دوره کارشناسی، تعلیم و آموزش معلم تربیت بدنی و ورزش بوده است و این برنامه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در شاخه برنامه ریزی تربیت بدنی شورای عالی برنامه ریزی، شورای عالی انقلاب فرهنگی تهیه و تدوین و به تصویب رسیده، از این رو ضرورت ایجاد می نماید با توجه به گستردگی و توسعه گرایش های مختلف در کشورهای مختلف جهان، و نیاز کشور به متخصصین غیر از گرایش تربیت دبیر، تجدید نظری در برنامه موجود بعمل آمده و گرایش های جدیدی همانند "مدیریت و برنامه ریزی در تربیت بدنی"، "مربیگری" و غیره در برنامه های دوره کارشناسی ایجاد گردد.

با توجه به اینکه دانشجویان در مقاطع مختلف مدارس به تدریس می پردازند، پیشنهاد می شود تا زمینه ایجاد گرایش های فوعی برای تدریس در مقاطع پیش دبستانی، دبستانی، راهنمایی و دبیرستان

در تجدید نظر برنامه‌های آموزشی موجود در این دوره به وجود آید.

یکی از نقاط قوت برنامه‌های مرور شده در کشورهای تحت مطالعه، توجه بیشتر به دروس تمرین دبیری به ویژه در گرایش تربیت معلم می‌باشد و واحدهای زیادی به این دروس اختصاص داده شده است. از این رو پیشنهاد می‌شود ضمن افزایش تعداد واحد این درس بنحوی که در هر نیمسال تحصیلی بتوان آن را دایر کرد، اجرای آن مستقیماً به گروه‌ها و دانشکده‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی کشور محول گشته و این درس از فهرست دروس علوم تربیتی حذف و به فهرست دروس تخصصی رشته تربیت‌بدنی اضافه شود.

یکی از محاسن و نقاط قوت هر برنامه آموزشی، در نظر گرفتن نیازهای یادگیرندگان و به تبع آن اجازه انتخاب دروس متنوع می‌باشد. در بررسی برنامه‌های دانشکده‌های کشورهای تحت مطالعه، مشاهده گردید که اکثر برنامه‌ها در صد قابل ملاحظه‌ای از دروس خود را به دروس انتخابی اختصاص داده‌اند. این میزان در برنامه گرایش آموزش و تعلیم معلم تربیت بدنی همین کشورها نیز قابل ملاحظه بود (حدود ۱۳ درصد)، ولی در برنامه موجود گرایش تربیت دبیر و معلم تربیت‌بدنی کشور، تعداد واحدهای انتخابی در این برنامه به نسبت کل دروس تنها ۳٪ می‌باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود در هنگام تجدید نظر در برنامه موجود، فرصت بیشتری به دانشجویان داده شود تا بر حسب نیازهای آتی تخصصی خود بتوانند بیشتر دروس خود را به صورت انتخابی، برگزینند.

منابع و مأخذ

- ۱- ابطحی، حسین. "آموزش و بهسازی منابع انسانی". مؤسسه اطلاعات و برنامه‌ریزی آموزشی سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران. تهران. ۱۳۶۸.
- ۲- بهشتی، سعید. برنامه‌ریزی به عنوان یک فرآیند اجتماعی. نوشته پری مالان. مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ۱۳۷۳.
- ۳- حسینی نسب، داود. معرفی شاخصهای آموزش عالی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، سال اول، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۲.
- ۴- ساخارو بولوس و وهال. آموزش برای توسعه. ترجمه پوراندخت وحیدی و حمید سهرابی. انتشارات سازمان برنامه و بودجه، تهران، ۱۳۷۰.
- ۵- آئین نامه کاردانی و کارشناسی، شماره ۲۱۴ مورخ ۶۹/۱۲/۱۲ مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی.

- 6- Behneman, C.P. An Analysis of Undergraduate Physical Education Teacher Certification Requirement Within Institutions Which Offer A Doctoral Degree in Physical Education. *The Physical Education*, Volume 53, No:4, 198-202, Early Winter 1996.
- 7- Barrette, G.T., L.H. Fiorentino and E.M. Kowalski, Physical Education Teacher Education (PETE): Innovation through Infusion and Integration. *The Physical Educator* No:2, 69-76, Spring 1993.
- 8- Bennett, B.L., Howell, M. Simri, U. Comparative Physical Education and Sport. Philadelphia Publishers, 86-89, 1983.
- 9- Gerber, E.W. Early Professional Preparation Curriculum in the United States. *The Physical Educator*, Volume 29, N, I, 38-41, March 1972.
- 10- Griffy, D.C., The Future of Graduate Study in Teacher Preparation in Physical Education. *Quest*. No:39, 174-8, 1987.
- 11- Haag, H. Kayser, D. Bennett, B.L., Comparative Physical Education and Sport. Human Kinetics Publisher, INC, Volume 4, 1984.
- 12- Hewitt, I.E., The Graduate Major in Physical Education. *Research Quarterly*, 252-6, 1942.
- 13- Jaworski, Z. Study of Curriculum for Physical Education of the Universities of the Socialistic Countries. *International Journal of Physical Education*, 37-39, XVI (Summer, 1979).
- 14- Jewett, A.E. the Curriculum Process in Physical Education. W.M.C. Brown Publisher, 47-85, 1985.
- 15- King, H.A., Bandy, S.J. Doctoral Program in Physical Education. *Acensus with Particular Reference to the Status of Specifications*. *Quest*. 153-162, 1987.
- 16- Koslow, R.E., & Nix, C.L. Employment Opportunities in Physical Education Higher Education: 1984-1986, the *Physical Educator*, 121-3, Late Winter

1996.

17- Kroll, W.P. Graduate Study and Research in Physical Education Champaign, IL: Human Kinetics ; 1982.

18- Livingston, L.A. Re-Defining the Role of Physical Activity Courses in the Preparation of Physical Education Teaching Professionals. The Physical Educator, Volume. 53, 110-4, Fall. 1996.

19- Meager, J.W. Professional Preparation. In: M.L. Van Vliet. Physical Education in Canada. Scarborough: Prentice-Hall, 1965.

20- Row, J. Consumer needs in Physical Education and Athletics in Higher Education. The Physical Educator, 28-32, Late Winter, 1996.

21- Saunders, E.D. The Development, Evaluation and Validation of Undergraduate and Graduate Curricula in Physical Education, Sport and Leisure in 1960s and 1980s in Great Britain. Comparative Physical Education and Sport Human Kinetics Publisher, Inc, Volume 3, 169-175, 1982.

22- Stone, W.J., Carleton, N.L. and Adana, S.G., 1980-1990, A Decade of Change: Undergraduate Professional Enrollments in the South West. The Physical Educator, Volumes 51, No:2, 100-105.

23- Strand, B.N. A Discipline profile of teacher Preparation Practices in Physical Education Teacher Education. The Physical Educator, 104-112, Spring. 1992.

24- Tokunaga, M., Tatano, H., Hashimoto, K and Yamamoto, N. World Wide Survey on Sport and Physical Education in Colleges and Universities. The Organization Committee for Universities, Fukuoka. 15-18, 1995.

25- Trimble, R.T., Hensely, L.D. Basic Instruction Program at four-years Colleges and Universities. Journal of Physical Education, Recreation and Dance, 64-73, August 1990.

26- Wenos, D.L., Kaslow, R.E. Employment Trends in Kinesiology, Physical

Education Higher Education: 1988-1992, the Physical Educator,53,(1), 24-7. Late Winter 1946.

27- Zeigler, E.F., Professional Preparation & Discipline Specialization in Canada Physical Education & Kniesiology. Journal of Physical Education, Recreation & Dance, 4-45, February, 1990.

